

A RENDSZERVÁLTÁS HAJNALÁN

POLITIKAI SZERVEZETEK ÉS PÁRTMOZGALMAK MAGYARORSZÁGON, 1989

Az összeállítás az MSZMP-ben készült dokumentumok, nyilvános fórumokon elhangzottak alapján készült. A szerzők/szerkesztők vállalták, hogy a válogatás e szervezetek és pártmozgalmak „önfényképeiből” készült, nyilvánvaló tehát az elfogultság, a torzító átértelmezés. A mai olvasó szembesülhet az ideológiai beállítottság által irányított szemlélet valóságával. Ennek ismeretében közöljük a dokumentumot. A fejezetekbe sorolást a könnyebb áttekintés céljából alakították ki 1989 márciusában a szerkesztők.

I. NÉPI-NEMZETI IRÁNYZATOK

MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM (MDF)

1987. szeptember 27-én Lakiteken szerveződött, mint mozgalom, az ott összeállított nyilatkozatban rögzítette alapvető céljait; ezek közé tartozik a közmegegyezés új kereteinek kialakítása Magyarországon. Az MDF a „folyamatos és nyilvános párbeszéd színtere” kíván lenni.

1988. szeptember 3-án, Lakitelken felelős demokratikus mozgalommá, független társadalmi szervezetté nyilvánította magát. Az alakuló tanácskozáson – amelyen elfogadták az alapítólevelet, az ideiglenes szabályt és egy felhívást az 1988. augusztus 28-i aradi főtitkári találkozóra kapcsolatban – mintegy 370 fő vett részt. Elsősorban a népi írók eszméin nevelkedett írók, tudósok, művészek, pedagógusok, általában a humán értelmiség mozgalma, társadalmi-politikai és ideológiai nézeteinek megfogalmazója. E csoportok, rétegek körében jelentős eszmei-politikai befolyással bír. 1989. január végén a szervezet tagsága 11–12 ezer fő és csaknem 400 helyi csoport alakul.

Sem ellenzékinek, sem kormánypártinak nem tarja magát, a nyitottságot és a koalíciós jelleget tartja legfontosabbnak. Deklarált szándékai szerint a demokratikus Magyarország megteremtését kívánja elősegíteni az alkotmányos rend tiszteltetésével. A társadalmi reform megvalósítása érdekében párbeszédre és együttműködésre törekszik a kormánnyal, a különböző intézményekkel, egyesületekkel, társadalmi szervezetekkel és független mozgalmakkal. Eredetileg – bár fontosnak tartotta a többpártrendszer kialakulását – nem kívánt párttá szerveződni. Jelenleg azonban – a szervezeti sikerek hatására – tagságának jelentős vezetőségének pedig egy része szeretné, ha a szellemi-politikai mozgalmából egy párt is szerveződne.

Deklarált alapelvei és céljai:

- „1. A nép maga választhassa meg vezetőit és az ország irányító testületeit.
2. A magyar demokrácia alapját a helyi önkormányzatokra és társadalom autonóm szervezeteire, mozgalmaira épülő parlamentarizmus adja. Az Országgyűlés a népképviselő és az államhatalom legfelsőbb szerve legyen.

3. Az államosított gazdaságot a gazdaság társadalmisításának kell felváltania.

4. A külpolitikában és a külgazdaságban az egyenrangúság elvét és a nemzeti érdek képviselőt kell minden körülmények között előtérbe helyezni.

5. Fel kell számolni a társadalmi élet egészét átható kontraszelekcziót. Utat kell nyitni a tehetségek és a demokratikus nemzeti szellem képviselőjének a politika, a közélet és a kultúra minden területén.

6. Újjá kell építeni a megrendült magyarságot, egészében a gazdaságban, jellemében és a kultúrájában egyaránt!”

Első országos tanácskozását 1988. szeptember 10-én Esztergomban tartotta, amelyben a környezetvédelemről, ezen belül a bős-nagymarosi vízlépcső ökológiai hatásáról tárgyaltak. Október 1-jén, Szegeden Magyarország demográfiai helyzetéről tartott konferenciát, amely nyilatkozatot fogadott el; ebben komplex népesedéspolitikai megvalósítását sürgeti. A dokumentumot eljuttatták az MSZMP és kormány vezetőihez. November 12-én, Kiskunmajsán a magyar mezőgazdaság helyzetével foglalkozó tanácskozást szervezett. Ezen – *Juhász Pál* (SZDSZ) előadása és a vita után – kidolgozták az MDF agrártéziseit, amelyek szerint „mezőgazdaságunk a – népgazdaság egészével párhuzamosan – a csőd felé halad”. Ennek lefékezéséhez és visszafordításához gyökeres szervezeti, szerkezeti, és ami a legfontosabb, szemléleti változásra van szükség”. Ennek érdekében – többek között – szükségesnek tartják: új földtörvény megalkotását, amelyben biztosítani kell, hogy „a föld ahhoz kerülhessen, aki legjobban tudja hasznosítani. Ki kell dolgozni az állami és szövetkezeti közös vagyon (közte a föld) tulajdonosi és vagyonhasznosító kezelésének formáit”.

1989. január 20-án az MSZMP Politikai Főiskoláján sor került *A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban* című vitára. A találkozó az első lépés volt a két szervezet közötti hivatalos kapcsolatfelvétel irányába. A tanácskozáson *Csurka István* (MDF) a kiegyezéshez az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását tartotta szükségesnek, és azt, hogy az MSZMP addig is „szűkítse hatáskörét, s ossza meg a döntést másokkal a társadalmi és az állami életet befolyásoló kérdésekben”. E gondolatokhoz tartozik *Szabad György* (MDF) javaslata: „minden politikai erőt bevonva, lajstromos választással mielőbb hozzanak létre ideiglenes alkotmányozó nemzetgyűlést az országban”. Ennek legyen feladata az új alkotmány és a választójogi törvény kialakítása, ami után átadná helyét a valóban demokratikusan választott Országgyűlésnek.

Az MDF ideiglenes elnöksége az Új Márciusi Front (ÚMF) javaslatát az Országos Nemzeti Bizottság (ONB) létrehozására nem fogadta el: az „ONB létrehozását az alkotmányozás céljából” nem tartja szükségesnek. Szerinte az „átmenet megteremtése” érdekében mindenekelőtt tárgyalások szükségesek a „kormány, az MSZMP és más mozgalmak, szervezetek között,” amelyeken a felek kölcsönösen tisztázhatják az „alapvető politikai normák és az együttműködés feltételeiről kialakított állásfoglalásaikat, nézeteiket.”

Az MDF részéről *Bíró Zoltán* és *Csurka István* 1989. március 11–12-én megbeszélést folytattak az MSZMP képviselőivel. Ezen elmondták, hogy a március 11–12-én rendezendő országos értekezletük miatt tárgyalási pozíciójuk csak az előzetes tájékozódásra szorítkozhat. Tájékoztatták az MSZMP tárgyalócsoportját, hogy a békés politikai átmenet intézményes biztosítékát változatlanul az ideiglenes alkot-

mányozó nemzetgyűlés létrejöttében látják. Ebben a kérdésben az MSZMP álláspontját fenntartotta, de megállapodtak, hogy az MSZMP folytatni fogja a tárgyalásokat az MDF országos értekezletén megválasztott új vezetőséggel.

Az MDF 1989. március 11–12-én tartotta első országos értekezletét. A 681 küldött, sokszor szenvedélyes viták és sok-sok módosító javaslat után, elfogadta az MDF programját és az alapszabályt. Ez utóbbival kapcsolatban éles vita után úgy döntöttek, hogy „más politikai szervezet vagy párt tagjai az MDF tisztségeire nem választhatók.” Ezután – személyeskedéstől sem mentes viták után – a küldöttek 15 tagú elnökséget és 60 tagú választmányt választottak. Ez utóbbi – a tervek szerint – a területi elvek érvényesítése érdekében majd 80 főre egészül ki.

Az MDF elnöksége:

Csengey Dénes (Keszthely)	637 szavazat
Für Lajos (Budapest)	633 szavazat
Lezsák Sándor (Lakitelek)	631 szavazat
Csoóri Sándor (Budapest)	613 szavazat
Bíró Zoltán (Budapest)	519 szavazat
Furman Imre (Miskolc)	510 szavazat
Csurka István (Budapest)	486 szavazat
Kulin Ferenc (Budakalász)	472 szavazat
Szabó Tamás (Veszprém)	451 szavazat
Kozma Huba (Kiskunmajsa)	431 szavazat
Bogárdi Zoltán (Budapest)	426 szavazat
Fekete Gyula (Budapest)	426 szavazat
Sólyom László (Budapest)	420 szavazat
Keresztes Sándor (Győr)	400 szavazat
Szabad György (Budapest)	394 szavazat

Az MDF országos gyűlése 21 pontból álló politikai programnyilatkozatot fogadott el. Ebben többek között kívánja a „szabad, független jogállamot, demokratikus alkotmányt, nemzeti önrendelkezést, az országgyűlésnek felelős kormányt, a hatalom nyilvánosságát, ellenőrzését, a munkásörtség felszámolását, a politikai kiváltságok alapján magánkézben lévő fegyverek beszolgáltatását, szembenézést a múlttal, beszámoltatást a jelenről, történelmi igazságtételt a törvénytelen ségek áldozatainak.”

Az országos gyűlésen nagy vita volt a pártalakítás körül. *Csengey Dénes* kompromisszumos javaslata alapján a „nagy többség úgy döntött, hogy továbbviszi a szellemi mozgalmat,... ugyanakkor politikai pártot alapít. Az országos gyűlés kéthónapos határidővel megbízta az elnökséget, hogy dolgozza ki a kétirányú működés szervezeti feltételeit, és javaslatait terjessze elfogadásra egy újabb országos gyűlés elé.”

FÜGGETLEN KISGAZDAPÁRT KOVÁCS BÉLA POLITIKAI TÁRSASÁG

A Független Kisgazdapárt Baráti Köre – amely az elmúlt években *Bognár József* vezetésével évente egy alkalommal tartott értekezletet és fő feladatának a Kisgazdapárt dokumentumainak gyűjtését, történetének részletes és valóságosabb bemutatá-

sát tartotta – 1988. október 28-án mondta ki, hogy „a Független Kisgazdapárt soha nem mondta ki feloszlását.” Ezért a folytonosság jogának fenntartásával megindítja a Független Kisgazdapárt Kovács Béla Politikai Társaságának működését. A szervezet célja a politikai pluralizmus továbbfejlesztése és politikai pártként való működésének előkészítése, Magyarország megváltozott társadalmi és politikai viszonyainak figyelembevételével. Teszi ezt a nemzet jövőjéért érzett felelőssége tudatában és azzal a szándékkal, hogy az ország jelenlegi súlyos helyzetéből való kiemelkedését megkönnyítse. Együtt kíván működni a nemzeti közmegegyezés, a tényleges magyar történelmi kompromisszum érdekében mindazokkal, akik osztoznak a jó szándékban és együtt kívánják szolgálni a nemzet és a haladás ügyét.

A társaság egyes radikálisabb képviselői 1988. november 18-án a Pilvax Kávéházban kimondták, hogy a Független Kisgazdapárt folytatja működését. Az így kialakult felemás helyzet rendezésére december 16-ra összehívták a társaság tagjait. Ezen az ülésen a társaság elnökévé *Vörös Vincét*, volt parlamenti képviselőt, a Kisgazdapárt volt főtitkárhelyettesét (1945–1947), titkárának pedig *Samu László* volt képviselőt választották. A jelenlevők többsége úgy foglalt állást, hogy a kisgazdapárt mellett maradjon fenn a társaság is. A két szervezet tehát nem áll ellentétben egymással, mellérendeltségi viszonyban kívánnak működni. Vörös Vince szerint e két szervezet viszonyát csak a „pártokra vonatkozó törvények hatálybalépése után, a belső alkotmányos szabályok figyelembevételével lehet véglegesen rendezni.”

Szervezői: *Göncz Árpád, dr. Ravasz Károly, Zeőke Pál* (volt kisgazdapárti képviselők).

FÜGGETLEN KISGAZDA FÖLDMUNKÁS ÉS POLGÁRI PÁRT

A népi-nemzeti orientáción belül 1988. november 18-án újjászervezte magát az 1930-ban alakult Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt, az eredeti név megőrzésével is utalva a párt jogfolytonosságára. Szellemi-intellektuális hátterét a régi kisgazdapárt vezetői és a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaságban tevékenykedő fiatal értelmiségiek jelentették. Párttá szerveződésük azt a szándékot jelzi, hogy nem csupán a hatalom befolyásolását tekintik céljuknak, hanem esetleges koalíciós partnerként a hatalom gyakorlásában is részt kívánnak venni.

A párt eszménye a politikailag semleges Magyarország. Belpolitikai programpontjai az ország demokratikus átalakítását, a jogállamiság kiépítését, a szabad választásokon és többpártrendszeren alapuló népképviselőt, a világnézeti pluralizmus és egyenlőség, a független nyilvánosság megeremtését célozzák. Politikai programjában kiemelkedő jelentőséget tulajdonított az önkormányzati és közgazdasági reformnak, a helyi önkormányzatok közvetlen demokráciája kialakításának. A tanácsi és országgyűlési választásokon jelölteket kíván állítani.

Gazdaságpolitikai programpontja a „gazdaság egész intézményrendszerének, szabályozási rendjének megváltoztatását, technikai, technológiai és ágazati szerkezetének átalakítását” sürgeti. Elismeri, hogy ez „a folyamat elindult, ám késedelmesen és ellentmondásosan zajlik”, a „párt a gyors változások mellett foglal állást, még ha ez nagyobb konfliktusok vállalását is jelenti, mert ennek alternatívája a lassú, fokozatos, de tartós világgazdasági leszakadás és elszegényedés...” A párt az agrárér-

dekek, a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók – a kisiparosok, a kiskereskedők, a valódi szövetkezetek, az ipari és a mezőgazdasági vállalkozók politikai képviselőletét vállalja.

Szociálpolitikai koncepciója a szociális és társadalombiztosítási rendszer átalakítását, szociálpolitikai kerettörvény megalkotását szorgalmazza, különös tekintettel a nyugdíjak reálértékének mellőzésére.

A kisgazdapárt a népi-nemzeti szellemi platformon belül először alakult párttá, közzétette irányelveit, megkezdte a pártprogram kidolgozását, hozzáfogott fővárosi kerületi és vidéki szervezeteinek kialakításához is.

A kisgazdapárt ideiglenes országos vezetősége 1989. január 21-én a helyi szervezetek vezetőivel kibővített ülést tartott. Ezen politikai bizottságot, valamint szervező és egyeztető bizottságot választott. Megvitatták a pártszervezés aktuális kérdéseit és megbízták a politikai bizottságot, hogy alakítsa ki álláspontját az Új Márciusi Front felhívásáról.

A politikai bizottság tagjai: *Pártay Tivadar* elnök; *Futó Dezső* főtítká; *Kovács László*, *Janzsó János*, *dr. Mizsei Béla*, *Jónás József*, *Zeőke Pál* elnökhelyettesek; *dr. Iván Géza* és *Dragon Pál* főtítkárhelyettesek. *Bereczki Vilmos* és *dr. Ravasz Károly*, az országos vezetőség titkárai.

A kisgazdapárt vezetősége az Új Márciusi Front javaslata alapján megfontolja, hogy részt vegyen azokon a tárgyalásokon, az Országos Nemzeti Bizottság létrehozását szorgalmazzák. Erre az országgyűléstől és az Elnöki Tanácstól várnak választ. A kisgazdapárt vezetőségének véleménye szerint az 1956-os események népfelkelésként való értékelése közelebb áll a magyar közvéleményhez, mint a korábbi megfogalmazások. Ők 1956 októberét nemzeti felkelésnek és a sztálinizmussal szembeni forradalomnak tekintik.

A kisgazdapárt vezetősége az MSZMP KB 1989. február 11–12-i állásfoglalása után nyilatkozatban hangsúlyozta, hogy a „kialakult belpolitikai és nemzetközi helyzet nem engedi meg a visszarendeződést, a sztálinizmus bármely formában történő visszatérését, a demokratizálódási folyamat megállítását. A párt ennek érdekében kész párbeszédre minden progresszív erővel, de a kölcsönös tisztelet, az egyenlőség alapján.”

A kisgazdapárt politikai bizottsága 1989. február 24-én, többségi szavazattal hozott határozata kizárta a pártból *Bába Ivánt*, *Jezsó Istvánt*, *Légrádi Tibort* és *dr. Ravasz Károlyt*. Indokok: „hosszabb idő óta a pártban bomlasztó tevékenységet fejtek ki, és a párt elnökének, valamint politikai bizottságának a határozatait semmibe véve, sok esetben azokkal ellentétesen működtek és nyilatkoztak.” Ezt a határozatot azonban a párt nagyválasztmánya 1989. március 23-án semmisnek nyilvánította.

1989. március 5-én sor került az MSZMP és a kisgazdapárt delegációjának eszmecserejére. Ez utóbbi Vörös Vince társelnök vezette. A megbeszélés – amelyről közös közleményt adtak ki – a kisgazdapárt vezetőinek kérésére zárt ajtók mögött zajlott. Ebben olvasható: „A kisgazdapárt egyetértett az MSZMP-nek azzal a javaslatával, hogy a későbbi tárgyalásokon elsősorban a választási rendszerről, illetve az alkotmányozási folyamat politikai elveiről, valamint a gazdasági és szociálpolitikai kérdésekről essék szó. Ugyanakkor az FGKP kiemelten szólt előzetes agrárpolitikai elképzeléseiről.”

BAJCSY- ZSILINSZKY ENDRE BARÁTI TÁRSASÁG

A társaság 1985. júniusában alakult, névadója emlékének ápolására. Céljának tekinti még a magyar sorskérdések – köztük a környezetvédelmi problémák – vizsgálatát. Taglétszáma kb. 1000. Tagjai között egykori kiskisgazdapártiak, értelmiségiek, diákok találhatók. Tevékenységét kulturális, nemzetiségi, környezetvédő és koordinációs szakcsoportokban fejt ki.

A társaság 1988 őszén a Jurta Színházban több vitát szervezett, különösen nagy érdeklődés kísérte a *Reform-forradalom (1953–1956)*, a *Meddig süllyedhet a magyar gazdaság? (Antal László, Lengyel László, Tardos Márton)* és *A magyar politikai intézményrendszer reformja (Bihari Mihály, Schlett István, Jassó Mihály)* című kerekasztal-beszélgetéseket. 1988. októberi felhívásában elítélte az október 23-ra tervezett felvonulás engedélyezésének megtagadását; november 4-ei megemlékezésekre szólított fel, és november 6-ra temetőlátogatásra (rákoskeresztúri temető, 301. parcella) mozgósított, amelyen több mint háromszázan vettek részt.

A társaság – más alternatív szervezetekkel együtt – 1988. november 8-án dr. Gusztáv Husáknak, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnökének írt levélben elítélte az előző hónap végén, „Prágában alkalmazott példátlanul brutális rendőri erőszakot, valamint az azt követő, s minden jogi alapot nélkülöző rendőri és igazságügyi eljárást az események során őrizetbe vettekkel szemben.” Ugyanígy tiltakozott az 1989-es januári-februári csehszlovákiai letartóztatások és perek ellen.

1988 novemberében a társaság a Magyar Népköztársaság Országgyűlése elnökének, a Minisztertanács elnökének, az igazságügy-miniszternek és az államminiszternek eljuttatott levélben követelte, hogy a Kossuth-címer legyen ismét a magyar államiság hivatalos politikai jelképe.”

1988. november 22-én jelent meg a társaság állásfoglalása az országgyűlési képviselők és tanácsstagok választásáról szóló törvénytervezetről. Decemberben elfogadták a társaság programnyilatkozatát, amelyben függetlenséget, külső beavatkozás nélküli közép-európai integrációt, új demokratikus alkotmányt, alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat, az országgyűlés főhatalmát, köztársasági elnököt, közigazgatási reformot, demokratikus többpártrendszert, szabad társadalmi önszerveződést, a szellemi és fizikai munka megbecsülését, vállalkozói szabadságot, gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadságot, a tulajdonformák esélyegyenlőségét, földreformot és földműves szövetkezeteket, korszerű környezetvédelmet, a magyarság tragikus fogyásának megállítását, korszerű egészségügyi politikát, új szociálpolitikát, a költségvetési és adórendszer teljesítményre ösztönző átalakítását és átfogó személycserét sürgetnek a vezető állásokban.

A társaság elnöke: *Vígh Károly*, helyettese: *Gyimesi Jenő*, ügyvezető titkára: *Zétényi Zsolt*.

VERES PÉTER TÁRSASÁG

Több éve alakult. Működését a Minisztertanács 3166/1988. számú határozatával országos egyesületként engedélyezte, a Hazafias Népfront látja el a törvényes felügyeletét. A volt Nemzeti Parasztpárt politikai elveit tekinti kulturális, ideológiai,

politikai cselekvése alapjának. Tagjainak száma 1988 szeptemberében kb. 2600 volt. Célja Veres Péter munkásságának bemutatása, emlékének ápolása, a népben, nemzetben és emberiségben való felelős közgondolkodás terjesztése. Kezdeményezte az ún. parasztfőiskolák újraindítását, amit a HNF felkarolt. Foglalkozik a magyar mezőgazdaság helyzetével, a parasztság szerepével a társadalomban. *Válasz* címmel évkönyv kiadását tervezi.

1988 szeptemberében megkezdte vidéki szervezeteinek létrehozását. Jelenleg 47 szervezete működik, csaknem 15 000 taggal. November 9-én *A paraszti jövő, a magyar mezőgazdaság jövője* címmel rendezett vitaülést az MSZMP Politikai Főiskoláján. *S. Hegedűs László*, a társaság ügyvezető elnöke azt hangsúlyozta, hogy „a parasztság politikai és szövetségi súlya nem csökken, hanem – társadalomstabilizáló ereje miatt – növekszik”. *Márton János*, a HNF Országos Tanácsának alelnöke egyebek mellett kifejtette: „a parasztság hiányos érdekvédelme volt az oka annak, hogy agrárpolitika legutóbbi tíz esztendejében a termelés elnyomta a termelőt, az ágazat a dolgozót, az üzem a gazdálkodást és az agrárpolitika lassan szabályrendszerre korcsosult”. Szükséges a „parasztság önálló politikai képviselőnek határozott megjelenése”, akár pártként is. Ugyanakkor rámutatott, hogy „ma ennek nemcsak szervezeti, hanem tudati feltételei sincsenek meg”. 1988. december 2-án a társaság elnöksége megvitatta az MSZMP új agrárpolitikáját bemutató dokumentumát.

Az új agrárpolitikáról kidolgozott állásfoglalásában a társaság hangsúlyozza, hogy annak első feltétele „a többirányú elvonás lényeges csökkentése”, második feltétele, hogy az új agrárpolitika „az érdekeltek, elsősorban a termelőszövetkezeti tagok, a mezőgazdasági kistermelők és az agrárszakemberek akarata szerint formálódjon és valósuljon meg.” A magánszektor, a magántermelés bővülése feltételének tekintik a szabad földforgalom és a tartós használat vagy bérlet gyakorlatát. Ezért, ahol a feltételek adottak és vállalkozók vannak, lehetővé kell tenni a földek tulajdoni megszerzését, természetesen különbséget téve a szövetkezeti tag földhöz való joga és a kívülálló földszerzése között. Mindezekkel növelni kívánják a magántermelők termelési biztonságát és csökkenteni kiszolgáltatottságukat.

Sürgetik az új földtörvény és a szövetkezeti törvény megalkotását. Az agrárróló túlzott kinyílása és a versenysemlegesség elvének érvényesítése miatt javasolják, hogy „állami-szövetkezeti vegyes tulajdon keretében az egész rendszer (feldolgozás-raktározás-forgalmazás, bel- és külkereskedelem) vállalati egységekre bontva kerüljön át az alaptermelést végzők (az állami és szövetkezeti, valamint a magántermelés) egyesüléseinek kezelésébe”. Fontos feladatnak látják a „valóságos és rendezett piaci viszonyok megteremtését” a mezőgazdaságban is. Ennek feltételeit a hazai mezőgazdasági tőzsde megteremtése és az agrárexport-import felszabadításában látják.

Célszerűnek tartják az Országos Mezőgazdasági Bank Rt. és egy Mezőgazdasági Biztosító Rt. hálózat kiépítését. Az agrárszektor és a „vidéki Magyarország” önálló politikai érdekképviseletét a parlamenten belüli önálló frakció működtetésétől várják.

A programalkotó munkálatokból kitűnik, hogy a társaság mozgalommá, illetve párttá szerveződését készítik elő.

A Veres Péter Társaság 1989. február 11-én megtartott éves közgyűlésén *S. Hegedűs László* ügyvezető elnök bejelentette: a tagság szorgalmazására az elnökség állás-

foglalásban mondta ki, hogy az 1939-ben alakult Nemzeti Parasztpárt és 1956-os követője, a Petőfi Párt nem szűnt meg. A Veres Péter Társaság ezek politikai és jogutódjának tekinti magát. A közgyűlés úgy döntött, hogy a mezőgazdasági dolgozókat, a falvak lakosait és az agrárérdekeket egyaránt képviselő pártot – Magyar Néppártot – alakítanak, s ennek előkészítésével megbíztak egy bizottságot. S. Hegedűs László hangsúlyozta, hogy nem a Veres Péter Társaság – mint mozgalom – alakul párttá, hanem tagjainak egy része vállalkozik a politikai képviseletre. Hangsúlyozták, hogy a leendő párt a népi gondolat, *Veres Péter, Illyés Gyula, Erdei Ferenc, Kovács Imre* és *Bibó István* szellemi örököse.

MAGYAR NÉPPÁRT

A Magyar Néppárt 1989. február 27-én tájékoztatta a sajtó képviselőit. Varga Csaba kiemelte: „a néppárt nem osztálypártként szerveződik, nemcsak a parasztságot, de minden települést képvisel, a falvakat, a kis- és középvárosokat is, valamint az egyre inkább elszegényedő ipari munkásokat és alkalmazottakat, képviselni kívánják mindazokat, akik hívei a népi gondolatnak és radikális reformokat akarnak.” A párttagság egyéni jelentkezőkből, valamint gazdálkodó vállalatok, illetve kulturális egyesületek – népfőiskolák, olvasókörok és gazdakörök – képviselőit tömöríti. A Magyar Néppárt is „együtt kíván működni az MSZMP reformszárnyával, hiszen ez a szárny nem viseli az elődei által okozott károk felelősségét”.

Az MSZMP és az MNP tárgyalócsoportjának találkozájára 1989. március 5-én került sor. Az MNP delegációját S. Hegedűs László vezette. Az eszmecsere során egyebek között szó esett arról, hogy az együttműködés valamilyen minimális program alapján lehetséges. Az MNP vezetői szerint „a társadalom középről kezdhet építkezni, a felülről építkezés immár kudarcot vallott, az alulról építkezés gátja az érdektelenség.” Ebben döntő jelentőségűnek tartják a helyi, a tanácsai választásokat. Az alkotmányozó országgyűlés létrehozását feleslegesnek ítélték, annál még az előrehozott választásokat is jobb megoldásnak tekintik. Hangsúlyozták, hogy az országos egyeztető fórum munkájában az MNP készséggel részt vesz.

1989. március 9-én *A magyar településhálózat fejlesztésének lehetőségei* címmel rendeztek vitát a településfejlesztéssel foglalkozó szakemberekkel. S. Hegedűs László ismertette a szerveződő MNP programkonceptiójának a településfejlesztésre vonatkozó részét. Az alapelvek között említette, hogy minden települést megillet a lehető legnagyobb szuverenitás, az önálló önkormányzati testület. Hatáskörük terjedjen ki mindenre, ami közvetlenül érinti a lakosságot: többek között a közoktatásra, az egészségügyre, a közművelődésre, a szakigazgatási és a hatósági munka irányítására. Az önkormányzat szuverenitásának alapja az önálló költségvetés lehetne. E településfejlesztési és falureform mellé készül a párt közoktatási, közművelődési reformterve.

A néppárt megcélzott bázisát – a szövetkezeti, állami gazdasági agrárértelmiséget, alkalmazottakat és dolgozókat – tekintve közelebb áll az MSZMP tömegbázisához, mint a kisgazdapárt. A nagy tőkeerővel rendelkező vállalkozók helyett inkább a falusi kis- és középegyszisztenciára épít, politikai értelemben pedig a Veres Péter-i kiegyensúlyozó centrum képviseletére vállalkozik a népi-nemzeti áramlaton belül.

Ennek a gondolatrendszernek a szellemi megalapozása, a hagyományok őrzése, a helyi társadalomban élő emberek egyéni reformképességének kialakítása, az önkormányzatiság eszméjének elterjesztése, a helyi közösségek vezetésre alkalmas embereinek kinevelése a célja az elmúlt év végén alakult Népfőiskolai Társaságnak. A több, mint hetven népfőiskola, illetve faluszeminárium egyfajta előiskola a helyi, illetve az országos választásokra történő felkészüléshez.

KERESZTÉNYDEMOKRATA NÉPPÁRT

Az egykori Demokrata Néppárt három volt országgyűlési képviselője 1989. március 17-én bejelentette, hogy megkezdik a párt újjászervezését, valószínűleg Kereszténydemokrata Néppárt néven.

A Barankovics István vezette Demokrata Néppárt világnézeti párt volt, az 1947-es választásokon a szavazatok számát tekintve (több mint 800 ezer szavazatot kapva) a második legnagyobb párt lett. Az országgyűlésben azonban a kommunistáknak, a szociáldemokratáknak és a kisgazdáknak több mandátuma volt. A Demokrata Néppárt különösen vidéken volt népszerű. A Nyugat-Dunántúl egyes megyéiben a szavazatok abszolút többségét is elnyerte. Az új szervezők vállalják a Demokrata Néppárt jogfolytonosságát és régi programját. Egyebek között kiállnak a szabadságjogok védelméért, a szociális igazságosság biztosításáért, valamint a család és a közösségek erősítéséért. Az új politikai alakulat keresztény világnézeti alapon áll, de nem egyházakat vagy felekezeteket képvisel. Fiatal erők bevonásával szervezőbizottságot alakítanak, amely a párt alkotmányos szerveinek megválasztásáig annak képviselőjét is ellátja.

Szervezők: *Ugrin József, dr. Matheovics Ferenc, dr. Keresztes Sándor.*

MAGYAR FÜGGETLENSÉGI PÁRT (MFP)

Az újjáalakuló MFP előkészítő bizottságának – egyébként meg nem nevezett – tagjai márciusi közleményükben hírül adták, hogy nagygyűlésük április 2-án a Jurta Színházban lesz. A tanácskozáson szándéknyilatkozatot fogadnak el, és ismertetik konkrét pártprogramjukat. Az MFP eddig 1947-ben és 1956. október 31-én alakult újjá.

A párt fontosabb alapelvei között kiemelték, hogy fő céljuk a nemzetközileg elismert magyar függetlenség kinyilvánítása, a függetlenségre való törekvés történelmi folytonosságának vállalása (1848, 1918, 1956), továbbá az emberek magántulajdona sérthetlenségének alkotmányos védelme.

A párt újjászervezője a „KAPU” idei első számának adott nyilatkozatában azt is kifejtette, hogy programjaik háromnegyed része megtalálható a Grósz-kormány programjában is.

Szervező: *Hornyák Tibor*

II. POLGÁRI LIBERÁLIS ÉS RADIKÁLIS IRÁNYZATOK

SZABAD KEZDEMÉNYEZÉSEK HÁLÓZATA (SZKH)

A „demokratikus ellenzék” szellemi bázisán, az MDF megalakulására adott válaszlépként, a Beszélő-körből jött létre 1988. március 17-én.

Céljuknak tekintik a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatok lazítását, plurális, többpártrendszerű, finn típusú Magyarországot hirdetnek. Nem közös platformon állók érdekszövetsége, hanem különböző típusú politikai platformok, különböző alternatív csoportok koalíciója kíván lenni.

Alakuló ülését 1988 május elején tartotta. Az MDF nem csatlakozott a szervezethez.

Novemberben az SZKH-ból kinőtt a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ).

Ideiglenes szövívő testület: *Bába István, Miszlivetz Ferenc.*

SZABAD DEMOKRÁTÁK SZÖVETSÉGE (SZDSZ)

A Szabad Kezdeményezések Hálózata utódszervezeteként jött létre 1988. november 13-án az SZDSZ. A liberális, polgári, népi radikális és a szociáldemokrata elképzelések alapján szerveződne, folytatná a demokratikus ellenzék és a kelet-európai polgárjogi mozgalom évtizedes küzdelmét, továbbvinné 1848, 1918 és 1956 általuk értelmezett örökségét.

Az MSZMP-hez való viszonya radikális. Véleményük szerint ők inkább az 1860-as évek „Határozati” Pártjához hasonlíthatók, szemben a Magyar Demokrata Fórummal, mely inkább mérsékeltebb, „Felirati” Párt jellegű.

Óvnak a „koalícióhoz” fűzött illúzióktól: „Nincsenek garanciáink, hogy a koalícióból nem vesztesen kerülünk ki” (*Laky Mihály*). Az MSZMP részéről előzetes feltételek támasztása (ti.: a szocializmus elfogadása) ügyvivőik szerint eleve kizárja az SZDSZ részvételét a tárgyalásokon. Egy „új kiegyezéssel” sem kívánják a felelősséget megosztani. Járható útnak nem az alternatív mozgalmak „bekebelezését” vagy egy – a hatalom legitimációs hiányát, hitelképességét pótló – fordított „szalámitaktika” bevezetését tekintik, amely által marad az MSZMP „vezető szerepe”, hanem a tényleges kontrollt megteremtő politikai ellenzék legalizálását.

„Az MSZMP még akár a hatalmát is hajlandó megosztani, hogyha ennek a logikája kommunista, s nem egyéb.” Az emberi és polgári szabadságjogok teljességéből kiindulva nem az eddigi szocializmus megreformálása, hanem egy független demokratikus, jóléti állammal való helyettesítése a céljuk. Békés átmenetet akarnak, de elengedhetetlennek tartják a szabad választások korlátozatlanságát.

A *népfelkelés* formulát előrelépésnek tartják, de még mindig nem a teljes igazság kimondásának. A kecskeméti választójogi fórum állásfoglalását „mint a lehetséges konszenzus alapját” közösen írták alá az SZDSZ, az MDF, a Független Jogász Fórum, a Kiszagdapárt és az MSZMP képviselői.

1989. március 19-én ismertették az SZDSZ 77 oldalas programtervezetét. A 21 társadalomtudós által írt dokumentum átfogóan szól az SZDSZ törekvéseiről a gazdaság, a szociálpolitika és a közjog átalakításában. Szerintük nincs harmadik út a

parlamentari demokrácia és a diktatúra között, sem pedig a piacgazdaság és a bürokratikus tervkoordináció között. Van olyan vélemény, miszerint a reformkommunizmus is utópia, mert ha a domináns állami tulajdonra, egy párt hatalmának hegemóniájára épül, és csak jószándékú felvilágosultságot tud ígérni, akkor alapjaiban azonos a most válságban levő rendszerrel. Ha ezt a két alapvető ismérvet föladja, akkor semmi sem különbözteti meg a parlamenti demokráciára, a piaci mechanizmusra épülő rendszertől.

A vita során volt, aki az SZDSZ programtervezete által elvetett harmadikutas politika merev értelmezésével szembeszállt. Azzal érvelt, hogy ha az SZDSZ utópiának állítja be a reformkommunizmust és a szocialista értékeket, akkor nem hivatkozhat *Bibó Istvánra*, *Nagy Imrére* és *Kéthly Annára* mint szellemi előzményre. Továbbá illúzió lenne azt hinni, hogy a társadalom érdekeit maradéktalanul képes érvényesíteni a nyugati típusú piacgazdaság. Az eltérő vélemények között többen kifejtették: az SZDSZ szellemi áramlatai a liberalizmus két – szociáldemokrata, illetve konzervatív szellemiségű – pólusa között hullámszerűen mozognak. E két irányzatot a társadalmi egyenlőtlenségeket korrigálni kívánó, szociális gondoskodást is tanúsító állam létrejöttére voksoló tagság, illetve a piaci mechanizmusoknak szabadon kiszolgáltatott társadalomra szavazók képviselik. Az SZDSZ-nek ezért „erős centrumra van szüksége”. Bár az SZDSZ nem tartja alkalmasnak a jelenlegi parlamentet alkotmányozásra, nem kívánja feloszlatását sem. Ha kieroszakolnának egy előrehozott választást, az MSZMP-nek nem lenne más útja, mint saját győzelmét erőltetni, megosztott vezetői kiegyeznének egymással, és sor kerülhetne a helyi szervezetek visszaélésére. A mostani átmeneti időszakban – az SZDSZ szerint – nem lehet szó békés és szabályozott rendezésről, ha az alternatív szervezeteknek nem sikerül megegyezésre jutniuk az MSZMP-vel.

A programtervezet szerint a mai politikai küzdőtér szereplőit félelmek gyötrik. Az MSZMP a szabad demokraták értékelése szerint attól tart, hogy a társadalom nem politizáló része, a lesüllyedő néma többség felkelésben tör ki, továbbá, hogy egy valóban szabad választáson vereséget szenvedhet. A független szervezetek pedig attól tartanak: az MSZMP váratlanul véget vet a reformhullámnak, és erőszakkal töri le a demokratikus törekvéseket, vagy a következő választásokig jogi formákban menti át meglévő hatalmi monopóliumát. Ezek a félelmek oldhatók, ha mindkét fél önkorlátozást vállal. A programtervezet vitájának második fordulójában, április 16-án tárgyalják meg azt a javaslatot, amely szerint az 1990-es parlamenti választásokon olyan jogi megoldásokat kell kidolgozni, hogy se a súlyos történelmi örökséggel induló MSZMP, se az egyelőre még kevésbé szervezett más politikai erők ne szoruljanak ki a politikai döntéshozatali folyamatokból. Ugyanakkor máris határozottan kinyilvánították: sem a választások előtt, sem azt követően nem kívánnak koalícióra lépni az MSZMP-vel. Tárgyalni hajlandók az MSZMP-vel, de „a nép feje fölötti paktumkötést” nem támogatják. A békés átmenet érdekében lehet szó egy ciklusra szóló kompromisszumról, amennyiben a választás eredményeként nem intézményesülhet kettős hatalom: pl. felsőház az MSZMP-nek, alsóház a népnek, és nem szorulhat ki senki a hatalomból.

Csatlakoztak a Független Jogász Fórum javaslatához, amely szerint megszervezik a független szervezetek kerekasztalát az MSZMP-vel való konkrét tárgyalások előtti egyeztetés céljából.

1989 őszére budapesti nemzetközi tanácskozást javasolnak Kelet-Európa demokratikus szervezeteinek, mozgalmainak Európa megosztottságának főlészámolására, „Jalta” meghaladására.

Február elején megjelent a szövetség tájékoztató kiadványának első, összevont két száma, a *Szabad Demokraták*. Mintegy hatvan oldalnyi terjedelemben közreadják az SZKH/SZDSZ előtörténetének dokumentumait, az úgynevezett országgyűlési munkacsoportjuk állásfoglalásait. *Kiss János, Kőszeg Ferenc, Tamás Gáspár Miklós* programadó írásait, *Szabó Miklós, Kenedi János, Magyar Bálint, Bába Iván, Miszlivetz Ferenc* közgyűlési hozzászólásait. Sajtóbibliográfia zárja a kötetet.

Ügyvivő testület: *Göncz Árpád, Iványi Gábor, Magyar Bálint, Mécs Imre, Solt Ottília, Szabó Miklós, Kőszeg Ferenc, Szent-Iványi István, Vass István.*

REPUBLIKÁNUS KÖR

1988. április 23-án alakult 20–30 fő részvételével. Eredeti szervezeti bázisa a *Demokrata* című kiadvány baráti köre. (Az MDF létrehozása miatt kényszerült névváltoztatásra.) Vitaforum, amely rendszeres állásfoglalásokat bocsát ki aktuális társadalmi és politikai kérdésekről. Jelenleg csupán „gondolati műhelynek” nevezi magát, de távlati célja, hogy „megfelelő időben” pártként jelenjen meg. Az ellenzék ún. *plebejus* szárnyának tekinti magát. Együttműködik és szolidáris az autonóm mozgalmakkal, ugyanakkor bírálja is az MDF-et túl liberális, opportunista magatartásáért, a Szabad Kezdeményezések Hálózatát pedig bürokratikusnak és határozatlannak tartja.

1903: VI-OS BIZOTTSÁG

1988 februárjában alakult meg (neve az 1903. évi VI. törvénycikkre utal). Az „útlevélügy törvényes és az emberi jogi követelményeknek megfelelő rendezését” követeli, bár elismeri, hogy a jelenlegi szabályozás enyhébb a korábnál.

Célja: elősegíteni „a liberális szellemű útlevéltörvény megszületését” és „tájékoztatni a közönséget a kérdéssel kapcsolatos fejleményekről”.

Tagjai: *Bence György, Eörsi István, Kőszeg Ferenc, Radnóti Sándor, Sós Vilmos.*

FÜGGETLEN JOGVÉDŐ SZOLGÁLAT

1988. áprilisban alakult a magát demokratikus ellenzéknek nevező csoportosuláshoz tartozó jogászok, ügyvédek összefogásával. Az alapító okiratban önkéntes, független, társadalmi jogvédő szolgálatnak minősíti tevékenységét. Célul tűzte ki a jogsértések dokumentálását, a nyilvános fellépést az emberi jogokat sértő jogszabályok ellen. Elsősorban „a társadalmi nyilvánosság hatalmával” kíván élni. Állandó irodát is fenntart. Munkájában részt vesznek olyan jogászok is, akik csak a háttérből kívánják támogatni a szolgálat munkáját.

Szervezői: *Grawátsch Péter*, *Kőszeg Ferenc*, *Mécs Imre*, *Philipp Tibor*, *Solt Ottília*, *Somogyi János*.

TÖRTÉNELMI IGAZSÁGTÉTEL BIZOTTSÁG

1988 májusában alakult. Célja: „a magyar társadalom minél szélesebb és hathatóssabb támogatásával előmozdítani a magyar sztálinizmus egész 1945 utáni korszakában, de különösen az 1947 és 1960 között elkövetett népellenes bűnök, törvénytelen ségek feltárását, az élő és holt áldozatok erkölcsi, politikai és jogi rehabilitálását, a kivégzettek és a meggyilkoltak emlékének megtisztítását, számukra méltó sírhely biztosítását, s egy közös emlékmű állítását.” Nem szélsőséges formában követelik 1956 reális átértékelését, Nagy Imre és társai jogi és erkölcsi rehabilitálását, a jelte len sírban nyugvó kivégzettek méltó eltemetetését.

A bizottság tevékenységét három szekcióban végzi. Történelmi szekció: 4 évtized fehér foltjainak feltérképezése, 56-os kronológia, revideált tankönyv. Kegyeleti szekció: kivégzettek méltó eltemetése, emlékmű a sztálinizmus valamennyi áldozatának. Jogi szekció: rehabilitációk, jogsérelmek tisztázása.

1988. június 16-án megemlékeztek Nagy Imre és társai halálának 30. évfordulójáról. A *Beszélő*ben és a *Kapuban* közzétették a kivégzettek névsorát.

1989 január végén a Minisztertanács határozatot hozott az exhumálásról és az újratemetésről. Időközben megtörtént az 56-os elítéltek többségének joghátrányok alól való mentesítése is. A TIB nyílt levelet írt e tárgyban az igazságügy-miniszterhez és az országgyűlési képviselőkhöz (*Demokrata*, 1988. november). A *Pozsgay Imre* által vezetett bizottság 1. számú munkabizottságának az értékelését 1956-ról csak akkor tartja igazi áttörésnek, hogyha ezt a párt nagy része is elfogadja. „Addig lényegében nem lehetséges megegyezés, amíg nem teszi „szalonképessé”, magát az MSZMP.”

Aláírók: a Nagy Imre perben kivégzettek közvetlen hozzátartozói: *Nagy Erzsébet*; Maléter Pál özvegye *Ghiczyné Gyenes Judit*; Losonczy Géza özvegye *Újhelyi Szilárdné*, *Halda Alíz* (Gimes Miklós élettársa). A Nagy Imre csoport képviselői: *Vásárhelyi Miklós*, *Lócsei Pál*, *Litván György*, *Szell Jenő*. Írók, újságírók: *Tóbiás Áron*, *Fekete Gyula*, *Földes Péter*. Felkelő és diákmozgalmi csoportok tagjai: *Mécs Imre*, *Forintos György*. Volt recskiek: *Zimányi Tibor*. A Munkástanácsok egykori reprezentánsai: *Dénes János* (a Kőbányai Gyógyszergyár munkástanácsának elnöke), *Rácz Sándor* (a Nagybudapesti Munkástanács elnöke), *Nagy Elek* (a Csepeli Munkástanács elnöke). A MEFESZ-t képviselők: *Ungváry Rudolf*, *Pomogáts Béla*, *Újhelyi Szilárd*. Valamint: *Göncz Árpád*, *Pártay Tivadar*, *Darvas Iván*, *Mensáros László*, *Hankiss Elemér*.

A TIB vezetői: *Ungváry Rudolf*, *Zimányi Tibor*, *Hegedűs B. András*, *Fónay Jenő*.

FIATAL DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE (FIDESZ)

1988. március 30-án, az ELTE Jogász Társadalomtudományi (Bibó István) Szakkollégiumában 39 fő alapította független ifjúságpolitikai szervezet, amely országos hatókörre törekszik. A KISZ-szel szemben alternatívát kíván nyújtani. Április 1-jén tar-

tott sajtótájékoztatóján elhangzottak szerint nem értelmiségi szervezet, de elsősorban az egyetemi hallgatókra és a középiskolás diákokra számít. Kívánatosnak tartja, hogy a munkásfiatalok és a szakmunkástanulók is bekapcsolódjanak a szövetség munkájába. Saját állásfoglalása szerint nem ellenzéki szervezet, célja egy „Új Magyarország” létrehozása. A radikális változásokat kívánja segíteni.

A FIDESZ egy évvel ifjúságpolitikai szervezetként történő megalakulása előtt már rendelkezett ideiglenes intézőbizottsággal. Ez a hatóságok látókörébe került. A következmény: 1987. április 8-án az illetékes rendőri szervek figyelmeztették a szervezet ideiglenes intéző bizottságának tagjait: *Andrási Miklóst, Orbán Viktort, Csaba Ivánt, Kövér Lászlót és Rácz Andrást*, felhívták őket tevékenységük megszüntetésére. (Andrási Miklós és Csaba Iván pár héttel később kiléptek a szervezetből.) A szervezők az erről megjelent MTI-közleményt és a Magyar Hírlap cikkét megalapozatlannak tartották, s mivel helyreigazítási kérelmüknek nem tettek eleget, az ügygel bírósághoz fordultak; az ítéletet követően fellebbezésüket a Legfelsőbb Bíróság július 15-én jogerős ítélettel elutasította. Ez ellen a FIDESZ törvényeségi óvással kívánt élni, amely szintén elutasításra került.

Szűkebb körű – vendéglőkben rendezett – összejövetelek után a FIDESZ az áprilisi veszprémi felsőoktatási alágazati ifjúsági parlamenten nyilvánosan is megjelent, majd 1988. április 30-án tartotta meg első rendezvényét – a Tinódi moziban – 350–400 fő részvételével.

1988. május 14-én gyűlést tartott – ugyancsak 350–400 résztvevővel – a Jurta Színházban, amelyen az első kongresszusig érvényes ideiglenes alapszabályt fogadtak el. Júliusban programtervezetet készítettek, ebben több témakörben felvázolták a szervezet elképzeléseit. A témakörök: a politikai intézményrendszer; a gazdaság- és a szociálpolitika reformja; a természet és az emberi környezet védelme; bérpolitika; oktatási rendszer; nemzet-nemzetiség-közösség; helyi társadalom, önkormányzat; lelkiismereti és vallásszabadság; végül aktuális követelések.

Július 22-én Budapesten – egy vendéglő kerthelyiségében – megalakult a FIDESZ *Munkás Alcsoportja*. Követelése: demokratikus átalakulás, független és szabad szakszervezetek létrehozása, törvényes sztrájkjog, munkás-önkormányzat, igazságos bérreform, független társadalombiztosítási rendszer és a tanácsok önkormányzati, népképviselői szerepének erősítése. A csoport követeléseinek hangneme, külön szervezett akciói szélsőségesebbek a FIDESZ egésze által képviselnél.

A szövetség kongresszusát két fordulóban, előbb 1988. október 1–2-án, majd 1988. november 19–20-án tartotta. Az első napirendjén szerepelt a szervezeti és működési szabályzat tervezetének megvitatása, véglegesítése és vita a programtervezetről. A végleges programról a második fordulóban döntöttek. E dokumentum rögzíti: „A FIDESZ célja tagjai és csoportjai politikai akaratának képviselete, nézeteinek kifejezésre juttatása a közéletben való aktív részvétel útján... a demokratikus átalakulás érdekében véleményt nyilvánít politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális kérdésekben. Kritikájával és tevékenységével bele kíván szólni a politikai döntések meghozatalába...” A második fordulóig elnökké választották *Szelényi Zsuzsát*; az ideiglenes választmány tagjai: *Deutsch Tamás, Fodor Gábor, Langmár Ferenc, Molnár Péter, Szécsényi Mihály, Rockenbauer Zoltán*. Az első fordulóban a Szabad Kezdeményezések Hálózatával közösen bíráló, elutasító hangnemű állásfoglalást fogadtak el az MSZMP KB 1988. szeptember 23-ai üléséről.

A FIDESZ I. kongresszusának második fordulóját 1988. november 19–20-án a Jurta Színházban tartotta meg. A kongresszus megválasztotta a választmány hét tagját (Fodor Gábor 242, Deutsch Tamás 233, Orbán Viktor 218, Rockenbauer Zoltán 226, Molnár Péter 197, Kövér László 183, Hegedűs István 139 szavazat), póttagjait (Szabó Júlia, Győri Molnár Lajos, Tirts Tamás), a FIDESZ Hírek főszerkesztőjét (Szécsényi Mihály), valamint a munkacsoportok vezetőit. A kongresszus éles kritikai hangvételű politikai helyzetértékelést hallgatott meg.

A FIDESZ a kongresszuson elfogadott *Alapelvek*ben többek között kinyilvánítja: a FIDESZ „olyan országos politikai ifjúsági szövetség, amelynek tagjait a demokrácia alapértékei kötik össze... Elutasít minden olyan társadalmi rendszert, amely a szabadságjogoktól megfoszt. Legértékesebb társadalmi célként a „polgárok békés, szabad, független életének” biztosítását jelöli. Úgy véli, hogy ennek kerete a parlamentáris demokrácia. Szorgalmazza a piacgazdaságot, valamint az esélyegyenlőséget biztosító tudatos szociálpolitikát. Nehézségeink gyökerét a politikai rendszer diktatórikus jellegében látja, a demokrácia végső biztosítékát pedig a demokratikus politikai kultúrájú társadalomban. Legfőbb politikai elvnek a FIDESZ az erőszakmentességet, az emberi és polgári jogok tiszteletben tartását deklarálja. Kifejezi azt is, hogy „meg kell szerveznünk saját magunk védelmét a hatalom társadalomellenes politikájával szemben”, továbbá „...Szükség esetén alkalmazni fogjuk az állampolgári engedetlenség békés formáit, demonstrációkkal, sztrájkokkal adunk nyomatékot követeléseinknek”. Az *Alapelvek*ben rögzíti európaiságunk fontosságát.

MUNKÁSOK A DEMOKRÁCIÁÉRT CSOPORT

1988. augusztus 5-én Gödön 13 fő alapította. A Szabad Kezdeményezések Hálózata tagcsoportjaként önképzőkör jellegű összejöveteleket tartanak.

Program: „a csoport továbbszerveződő független politikai egyesülés. Szolidáris a már meglévő, alulról szerveződött, demokratikus csoportokkal, szervezetekkel. A csoport célja: a valóban haladni akaró, igazi reformigényes, demokratikus gondolkodású munkások ösztönzése a politikai aktivitásra, véleményük nyilvános megfogalmazására és az önszerveződésre. Állásfoglalásokat alakít ki az ország gazdasági, politikai helyzetéről, lehetőségeiről, saját igényeiről. Az a terv, hogy új munkáspártot alapít.

FÜGGETLEN MUNKÁSSZOLIDARITÁS

A FIDESZ Munkás Alcsoportja már 1988 októberében országos munkáskonferencia összehívását kezdeményezte. Ennek realizálása érdekében 1989. január 12-én felhívást tett közzé, amelyet több tízezer példányban, röpiratban is terjesztettek, elsősorban a főváros és más vidéki városok munkáskerületeiben. A felhívás azt állítja, hogy „az uralmon lévő párt vezetői elszakadtak tőlünk, egyszerű munkásoktól... könnyedén, lelkiismeretfurdalás nélkül fecsérelték el munkánk eredményét... Nincs becsülete a munkásnak, s nincs értéke az elvégzett munkának. Az életszínvonal egyre süllyed, tisztességes munkával megkeresett bérünk egyre kevesebbet ér.” A felhívás

független munkásszakszervezetek, valódi munkásönkormányzatok, munkástanácsok felállítására, a termelőeszközök tényleges tulajdonjogát biztosító térítésmentes munkásrészvénnyek kibocsátására, bérreformra és demokratikus választójogi törvény alkotására szólít fel.

1989. február 9-én a FIDESZ Munkás Alcsoportja feloszlatta önmagát és Független *Munkásszolidaritás* néven alakult újjá. A Munkásszolidaritás február 25-én a Jurta Színházban országos munkáskonferenciát rendezett és részvételre hívta fel a budapesti és a vidéki gyárak, üzemek dolgozóit. A tanácskozást *Vass István*, a Munkások a Demokráciáért Csoport vezetője nyitotta meg. A jelenlévők táviratban üdvözölték az MDF által ugyanerre a napra Dunaújvárosban szervezett fórum résztvevőit. Az egész napos vitában többen kifejtették, hogy a jelenlegi hivatalos politikai és érdekvédelmi szervezetek nem képviselik megfelelően a dolgozók érdekeit. A romló gazdasági helyzetnek az életkörülményekre gyakorolt hatása szükségessé teszi a munkások szervezett fellépését érdekeikben. Ezért a Munkásszolidaritás '89 konferencia résztvevői úgy döntöttek, hogy megkezdik egy szakszervezeti munkásszövetség szervezését. Ezt egységes szakszervezeti tömörülésnek szánják, amely önmagán belül kezdeményez szakmai szakszervezeteket, koordinálja ezek tevékenységét. A konferencián megfogalmazott elvi nyilatkozatuk szerint a munkásszövetség harcol a szakszervezeti pluralizmusért, a megélhetéshez fűződő jogért, a dolgozók véleményének érvényesüléséért, valamint az infláció ellen. Küzdenek a munkás és a munka becsületének visszaállításáért, a dolgozók tulajdonosi és önrendelkezési jogaiért. A munkásszövetség többek között alternatív javaslatokat dolgoz ki a munkások problémáinak megoldására, és kész együttműködni minden haladó politikai és szakszervezeti mozgalommal.

KELET-NYUGAT PÁRBESZÉD HÁLÓZAT KÖR

Független békemozgalmi csoportosulás, amely a nyugat-berlini székhellyel 1986-ban létrejött Kelet-Nyugat Párbeszéd Hálózat magyarországi csoportjának tekinti magát. E szervezet 1987. novemberi budapesti tanácskozásának hatására alakult meg 1988. február 10-én a Hálózat Kör. Fő céljának az enyhülés elősegítését tekinti a keleti és nyugati békemozgalmak együttműködésével, a párbeszéd kiszélesítésével, az információcsere javításával.

Vezetői: *Csapodi Tamás, Holczner Tibor, Mátrai Julianna.*

4-6-0 BÉKECSOPORT

Előzménye az 1981-ben megalakult – később feloszlott – független békemozgalomként működő Dialógus Békecsoport, amelynek mérsékeltbb álláspontot képviselő tagjaiból alakult 1983 őszén. Alulról, spontán módon létrejött békekezdeményezésnek tartja magát.

INCONNU FÜGGETLEN MŰVÉSZCSOPORT

Több évvel ezelőtt alakult elsősorban képzőművészek, humán értelmiségiek részvételével. Szoros kapcsolatban van az ellenzék polgári radikális nézeteket valló csoportjaival.

III. ALTERNATÍV SZOCIALISTA IRÁNYZATOK

ÚJ MÁRCIUSI FRONT

A magyar szellemi élet résztvevőinek egy csoportja 1987 decemberében elhatározta, hogy megalakítja az Új Márciusi Frontot.

Az Új Márciusi Front célját 1988. szeptember 16-án *Felhívásban* összegezték és többek között kifejtették: „A válságból kivezető utakat és célokat nyilvános, demokratikus vitákban lehet meghatározni. E célok keresésének együtt kell járnia a vezetés megújulásával, a társadalmi öntevékenységgel.

Ézért sürgetjük a politikai intézményrendszer reformját és átalakulását. Újra kell gondolni a párt vezető szerepét. A politikai intézményrendszer megújításához, a kilencvenes évek közmegegyezésének megalapozásához évek átgondolt munkája szükséges. A jelenlegi helyzet azonban sürgős lépéseket is kíván. Szükségesnek tartjuk Országos Társadalmi Konzultatív Testület megalakítását, kettős feladatkörrel:

- vezető párt- és kormányzervek tanácsadó testülete;
- e szervek törekvéseit, tevékenységét a társadalom nevében véleményező, értékelő fórum.

E testületben egyaránt indokolt felkérni a párt-, az állami és a társadalmi szervek és intézmények, valamint a hivatalos közéletből jelenleg kiszoruló alternatív törekvések képviselőit.

Az Új Márciusi Front alapítói: *Antal László, Bauer Tamás, Fekete Sándor, Király Zoltán, Lengyel László, Nyers Rezső, P. Szűcs Julianna, Újhelyi Szilárd, Vitányi Iván, Baló György, Bihari Mihály, Gyurkó László, Kőrösi József, Nagy Tamás, Pataki Ferenc, Szűcs Jenő, Tardos Márton, Vásárhelyi Miklós, Vámos Tibor.*

Az Új Márciusi Front 1988. november 5-én egész napos vitaülést rendezett *Kiűtkeresés – a konszolidáció alternatívái* címmel. Vitaindítót tartottak: Antal László, Tardos Márton, Bihari Mihály, Gombár Csaba, Hankiss Elemér, Szűcs Jenő és Vitányi Iván.

1989. január 14-én az ÚMF javasolta, hogy alakuljon Országos Nemzeti Bizottság. Ennek tagja lehessen „minden olyan társadalmi és politikai szervezet és mozgalom, amely átfogó programalkotás igényével kész együtt gondolkodni, együttműködni a kiegyezés, a politikai megújulás érdekében. Az Országos Nemzeti Bizottságba a résztvevő szervezetek közötti megállapodás alapján delegáljanak tagokat. A bizottság célja a képviseleti demokráciába való átmenet kidolgozása és megvalósítása”. Ezt az ÚMF három változatban tartja elérendőnek. Az első szerint: „a társadalmi-politikai szervezetek és mozgalmak az ONB-on keresztül kapcsolódnak be a parlament alkotmányozó tevékenységébe és a demokratikus választás előkészítésébe”. A második szerint: „Az ONB kidolgozza és az országgyűlés elé ter-

jeszti azt a törvénytervezetet, amelynek alapján a lakosság 1989-ben megválasztja az országgyűlés második, alkotmányozó kamaráját... Az alkotmány és a választójogi törvény jóváhagyása után az országgyűlés és az alkotmányozó kamara feloszlik és kiírja az új parlamenti választásokat”. A harmadik szerint: „Az ONB új, a többpártrendszerre szabott választójogi törvénytervezetet dolgoz ki, külön az országgyűlési és a helyi tanácsi választásokra”. Ezt az országgyűlés tavaszi első ülészakán megvitatta, törvénybe iktatja, majd kimondja felosztatását. Az ezután megválasztott országgyűlés „elsődleges feladata az új alkotmány kidolgozása és elfogadása”.

Az ÚMF bármelyik változat megvalósulása esetén a következő tennivalókat látja fontosnak: a köztársasági elnökről szóló törvény elfogadását, a köztársasági elnök megválasztását, az új kormányfő és kormány megválasztását, amely „feltehetően az MSZMP és más pártok koalícióján alapul”.

Az ÚMF javaslatát a HNF Országos Tanácsának főtíkára, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete és a TDDSZ egyik szóvivője kedvezően fogadta. Az MDF ideiglenes elnökségének állásfoglalása viszont az „ONB létrehozását az alkotmányozás céljából nem tartja szükségesnek”. Szerintük az „átmenet megteremtése” érdekében mindenekelőtt tárgyalások szükségesek „a kormány, az MSZMP és más mozgalmak, szervezetek között”, amelyekben a felek kölcsönösen tisztázhatják az „alapvető politikai normákról és az együttműködés feltételeiről kialakított állásfoglalásaikat, nézeteiket”. Az MSZMP Központi Bizottsága állásfoglalásában támogatta az ÚMF-nek azt az alaptörekvését, amely a „demokratikus jogállam teljes körű kiépítésére irányul”. Elutasítja az Új Márciusi Frontnak azt a véleményét, miszerint most kellene megváltani erkölcsi belépőjegyét a képviselői demokráciába. A Központi Bizottság támogatja egy olyan politikai egyeztető, konzultációs fórum létrehozását, melynek alapvető feladata, hogy folyamatos politikai párbeszédrel segítse az új alkotmány és a választásokról szóló törvény kidolgozását.

Az ÚMF által 1989. február 17-én rendezett vitán az átmeneti időszakra szóló politikai megoldásokról mondták el véleményüket az alternatív politikai szervezetek és pártok képviselői. *Bába Iván* (Szabad Kezdeményezések Hálózata) többek között a kooperatív hatalom igényét hangsúlyozta, jelezve, hogy ebbe az irányba kell elmozdulnia a mai hatalmi szerkezetnek. *Morvay László* (Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság) elmondta: mindenkiel hajlandók összefogni, hogy a jelenlegi válságból az ország kikerülhessen. *Ravasz Károly* (Független Kisgazda Párt) arra mutatott rá: logikátlan, hogy az előkészítő bizottságba bevonják a pártokat, a politikai szervezeteket, de közben az országgyűlés fontos törvényeket hoz a politikai érdekcsoport meghallgatása nélkül. *S. Hegedűs László* (Veres Péter Társaság) a javaslattevők és az Új Márciusi Front javaslatán közösen gondolkodók együttes történelmi felelősségét emelte ki hozzászólásában. A válság mielőbbi megoldása érdekében minden javaslat kidolgozásában részt kíván venni a Magyarországi Szociáldemokrata Párt – mondotta *Révész T. Mihály*, a párt szervezőbizottságának tagja. *Magyar Bálint* (Szabad Demokraták Szövetsége) föltette a kérdést, hogy ki terjeszti elő a javaslatsort, illetve kiknek, mert ezt nem tartották világosnak a vitára bocsátáskor sem. Az SZDSZ úgy értékelte, hogy az MSZMP gyakorlatilag elutasította az ÚMF javaslatát, hiszen a kerekasztal-beszélgetést csak döntéshozatali szerepkör nélkül ajánlotta.

Az Új Márciusi Front vitáját követően *Vitányi Iván*, az ÚMF ügyvezető titkára bejelentette, hogy az eddig laza szellemi tömörülés helyett tagsággal rendelkező kört, illetve társaságot alakítanak az Új Márciusi Frontból. 1989. március 1-jén az MSZMP és az ÚMF delegációinak találkozásánál közeledett a két szervezet álláspontja egymáshoz. Egyetértés alakult ki abban a kérdésben, hogy az ONB „a politikai szervezetek tanácskozási fóruma lehet, amelyben egyeztetés folyhat mindenekelőtt az alkotmányozásról, a választási és párttvényről”.

MÜNNICH FERENC TÁRSASÁG

1988. november 11-én alakult. Deklarált célja a magyar és a nemzetközi haladó és forradalmi hagyományok ápolása a névadó életútjának szellemében, a szocialista társadalmi rend védelmében. A társaság nyilvánosan és határozottan szembefordul a sztálinizmussal, az ultrabaloldali, szektás, dogmatikus nézetekkel, de ellenez minden restaurációs törekvést is, beleértve a polgári visszarendeződést. Deklarációi alapján kritikus szövetségesre kíván lenni az MSZMP-nek abban, hogy a gazdasági és a politikai rendteremtés a szocializmus keretein belül valósuljon meg.

Nem tartják időszerűnek az Új Márciusi Front javaslatát az Országos Nemzeti Bizottság létrehozására. Érvelésük szerint a gazdasági konszolidációt követheti a politikai reform, de nem úgy, ahogy a mai hangadók elképzelik.

BALOLDALI ALTERNATÍVA EGYESÜLÉS (BAL)

1988 szeptemberében kezdték meg szervezését fiatal kutatók, politológusok, filozófusok a baloldali hagyományok feltárására és ápolására. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Ráday utcai kollégiumában jelentették be egyesületalakítási szándékukat, s ismertették felhívásukat, amely szerint a szervezők úgy ítélik meg: „A jelenlegi hazai áramlatok, reformalternatívák zöme az állam és a polgári jellegű liberalizmus hamis dilemmájában vergődik”. Az egyesülés célja „egy, önkormányzó közösségek együttműködéséből felépülő demokratikus és szocialista társadalom lehetőségeinek keresése”.

Az egyesülés felhívásában elhatárolja magát mind a neosztálinizmustól, mind a neokonzervativizmustól, vagyis a szocializmus 55–60 és nem 70 évét tartják történelmi zsákutcának. Az egyesülés funkciója kidolgozni a harmadik út koncepcióját bizonyos értékek alapján (alulról szerveződés, antietatizmus, kollektív értékek fenntartása, szolidaritás), nem vonva kétségbe a szocializmus történelmi jogosultságát. Ugyanakkor kritikailag viszonyul az utóbbi két évben felmerült reformprogramokhoz is.

Az önkormányzó közösségek együttműködéséből felépülő, önmagát szervező társadalom az eszményképük. Az állami bürokrácia, a gazdasági elit és a munkavállalók közötti ütközetekben a munkavállalói tömegeknek csak akkor van esélyük a talpon maradásra, ha az öngazgatási reformelképzelések nem kerülnek le a napi-rendről, ha a szociális vívmányok megőrzését, a munkásdemokrácia létjogosultságát a kibontakozás alapfeltételének tekintik. Figyelmeztetnek arra a veszélyre,

amellyel a gazdaság és a társadalom részkérdéseinek egymástól elszakított vizsgálata fenyeget; vagy valamilyen visszarendeződés várható, vagy olyan típusú átrendeződés, amelyben a klasszikus kapitalizmus – a fejlett országokban már régen túlhaladott – tőkeviszonyai alakulnak ki. Lehetséges, sőt féltő egy harmadik eset, az, hogy a kettő kombinációja jön létre. Azaz: neosztálinista jellegű állami beavatkozás bizonyos piaci viszonyok, kapitalizálódás mellett.

Fontosnak tartják 1956 újraértékelését. A BAL saját tradícióit keresve 1956 kettős alternatívájából egy önkormányzati-pluralista szocializmusba való átmenet reményére helyezi a hangsúlyt. A forradalmi bizottságok és munkástanácsok önkormányzati tapasztalataival külön foglalkoztak egy tavaszi tudományos konferencián. A 16 független szervezet állásfoglalásával szemben a politikai párbeszéd kizárólagos feltételeként az 1956-os események megítélését nem fogadják el.

Az előkészítő bizottság tagjai: *Bíró Zoltán, Drucker György, Fejtl István, Z. Karvalics László, Krausz Tamás, Lenkei Gábor, Márkus Péter, Nagy Mihály, Tütő László, Vajda János.*

MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT

Az MSZDP volt tagjainak egy csoportja jogfolytonosságot hirdetve előbb a Kassák Klubban, majd 1988. november 28-án a Kossuth Klubban szociáldemokrata mozgalomként „újjáalakult”. Ezt követte az 1989. január 9-i párttá alakulás. 1989. március elsejei, a Ganz-Mávagban rendezendő tagtoborzó gyűlésükön meghirdették platformjukat, amelynek főbb szempontjai és összetevői a következők:

Mit akar az SZDP? című röplapjuk tartalmazza a populáris programot.

A politikai program: alkotmányos parlamenti demokrácia; többpártrendszer; közvetlen népképviselő (pártfelség helyett népfelség).

Az elméleti program kidolgozásához 1 év szükséges. Más pártprogramoktól eltérő meghatározó vonások: a marxizmus tételei közül néhányat átvesznek, de a kommunista párttól, a bolsevik típusú pártszerveződésektől minden vonatkozásban elhatárolják magukat; a választásokig nem hajlandóak a koalícióra az MSZMP-vel.

A párt: programpárt, vagyis néppárt, nem munkáspárt! Nem támaszkodik egyetlen osztályra sem, nincs hivatalos ideológiája és filozófiája („a világnézeti pártok kora lejárt!”).

„Nyomásgyakorló” párt. Szerintük a hatalmat befolyásolni akaró tömörülés eszközei: állásfoglalások, követelések.

Az SZDP – saját minősítése szerint – jelenleg nem kormányképes, de még nem is koalícióképes a kormányzat szintjén. Társadalmi szinten azonban koalícióképes.

A tagság, a szervezet és a program hármassága egymástól elválaszthatatlan. Szükséges az aktívahálózat kiépítése. A kettős tagságot egyelőre nem zárják ki, ugyanis jelenleg a politizáló „emberanyag” újraelosztása folyik, s ezért nem lehet a kezdetekkor az embereket azonnal választás elé állítani. Az MSZDP vezetői és aktivistái közül a többség egyetért azzal, hogy az első országos gyűlésig lehessenek pártoló tagok, támogatók, utána azonban nem. A szerveződésben levő MSZDP fogadja el a kettős tagságot. A félelem miatt toleranciára van szükség. Úgy vélik, hogy így az MSZMP-ből többen jönnek át. Az „átjövőknek” biztosítani kell az utat, hiszen a radikális

reformerek és az SZDP között közeli kapcsolat van. Megfelelő pillanatban az MSZMP-n belüli tekintélyes értelmiségiek átpártolására számítanak. Szerintük ez nem vezet a munkásmozgalom megosztottságához, hiszen nyugat-európai módra nálunk is létezhet egymás mellett szociáldemokrata és kommunista párt (Révész András).

A párt elnöksége 1989. március 1-jén tartott nagygyűlésen programtervezetet hirdetett meg. A programtervezetben a jóléti társadalom, a többpártrendszerre épülő parlamenti demokrácia és a jogállamiság igényét fogalmazták meg. Cél: Magyarország felzárkóztatása az európai fejlődés fő vonalához.

SZOCIÁLDEMOKRATA IFJÚSÁGI KÖR

1988. november 30-án alakult meg fiatal mérnökök, jogászok részvételével. A SZIK némileg eltérő tartalmú, mint a két nappal korábban zászlót bontott szociáldemokrata mozgalom.

Jellege: nem szervezet, inkább szellemi fórum.

Önmegítélésük szerint nem baloldaliak, nem marxisták, bár azt tartják, hogy minden szociáldemokrata programnak forrása lehet a marxizmus is.

A rendelkezésünkre álló anyag az 1989. márciusi állapotokat rögzítette. 1988–1989 a gyors változások időszaka volt. E forrásanyag betekintést nyújt, hogy mi történt és kik voltak a főszereplők a rendszerváltás hajnalán. Amit olvashattak: pillanatkép 1988–1989-ből. Érzékelhető, hogy az események egymásra torlódása nem adott lehetőséget az alakuló pártoknak programalkotásra.

Több mint negyedszázad van mögöttünk. A tudományos műhelyekben, politológia, szociológia, filozófia, közgazdaság-tudomány területén sokoldalúan vizsgálták a politikai-gazdasági reform folyamatát. Hozzáférhetőek a köteteket kitevő elemzések. Tudjuk, hogy egyes eszmék kiírták magukat Magyarország politikai rendszeréből, de nem szűntek meg létezni. Tudjuk, hogy nálunk, éppen úgy mint a világban, új eszmeáramlatok hódítanak. Ami a 90-es években elkezdődött, még nem fejeződött be. Történelmet írtunk, történelmet írunk. S eközben a világ is változott, változik. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a XXI. század próbatétele jelentősen eltér a XX. századétól, amikor a rendszerváltás víziója megfogalmazást nyert. A kihívás ismert. Arra, azokra kell választ adni. Patópáli út nincsen. Amit elkezdtünk, amire egy nemzet vágyott, be kell fejezni.
2016. március

Ritter Tibor

VARGA MIHÁLY NEMZETGAZDASÁGI MINISZTER ELŐADÁSA

2016 február 9-én az egyetemen tartott előadását a miniszter a három pólus ismertetésével kezdte. Álláspontja szerint az Egyesült Államok, Kína és az Európai Unió gazdasága határozza meg, hogy országunk milyen ütemben halad. Elsőként az USA-t vette nagyító alá, amelynek gazdasága az elmúlt két évben növekedési pályára lépett. Mind az ingatlanszektor, mind a munkaerőpiac szárnyal. A munkanélküliség hét éve nem volt ilyen alacsony, mint napjainkban. Kína esetében a gazdasági növekedés üteme lassul, az urbanizáció jelentős mértékben növekedett, a belső kereslet egyre élénkebb. Ha a növekedés két számjegyről egy számjegyre csökken, az sok, főként feltörekvő országot fog érinteni. Európa tekintetében megállapította, hogy a válságból Közép-Európa nem jött ki rosszul. Az elmúlt 3 évben a közép-európai országok fejlődtek a legdinamikusabban, míg Nyugat-Európára inkább a struktúraváltás volt jellemző. Fontos megvizsgálni az Európai Központi Bank szerepét. Egyesek szerint az EKB féléves követéssel másolja a FED monetáris politikáját. Varga Mihály ezzel nem értett teljes mértékben egyet. Bár elismerte, hogy többé kevésbé ugyanazok az élénkítési programok valósultak meg, felhívta a figyelmet arra, hogy jelentős különbség van a két intézmény kommunikációja között. A FED egy kicsit letisztultabb, rendezettebb ilyen téren.

A magyar helyzet elemzése kapcsán kiemelte, hogy az állam lassan, de kezdi visszanyerni egyensúlyi pozícióját. Az államadóság mértéke 2011 óta folyamatosan csökken. A lakoságnak 2004 és 2008 között nagymértékben megnőtt a hitelállománya. Ezek a hitelek többnyire jelzálogalapú és devizahitelek voltak. Ez a hitelállomány napjainkra szintén csökkenő pályára állt. Mit tudott hozni az eladósodottság csökkentése? Elsősorban azt, hogy még a vártnál is alacsonyabb lett a kamatfelár. Tehát ma nem az a kérdés, hogy a vállalatok tudnak-e alacsony kamatú hitelhez jutni, hanem, hogy érdemes-e beruházniuk. A foglalkoztatottság bővült, az eladósodottság csökkenése hozzájárult ahhoz, hogy jelentős támogatásokra kerüljön sor nemcsak a közmunkaprogramokban, hanem a versenyszférában is. Öt év alatt 560 ezerrel nőtt a munkában állók száma, és e növekedés kétharmada a versenyszférában történt. A beruházások a kiszorító hatás csökkentése után megnövekedtek. A vállalatok könnyebben jutottak forrásokhoz. Tavaly a beruházási ráta 21,4 százalék volt a bruttó hazai termékhez viszonyítva, ami igen kedvező mutató. A miniszter reményei szerint ilyen körülmények között a felminősítés a küszöbön áll.

Magyarország gazdasági növekedése nem csak az uniós támogatások eredménye. Varga Mihály szemléltette, hogy tavaly a gazdaság külkereskedelmi teljesítménye rekordot döntött és több mint 8 milliárd volt a külkereskedelmi mérleg pozitívuma.

Az előadás végén a miniszter hangsúlyozta, hogy fontos a bürokrácia csökkentése, ami az elmúlt időben nagyobb lett. A kamatkiadásokon is van még mit lefaragni, ezek ugyan 2009 óta csökkenő tendenciát mutatnak, a szomszédos országokhoz képest még így is elképesztően magasak. Hazánkban 75 százalék az államadóság aránya a bruttó hazai termékhez képest, ez Bulgáriában körülbelül 12 százalék, Szlovákiában 30, Lengyelországban 55 százalék körül van. Ebben tehát még mindig versenylőnyük van velünk szemben.

Konklúzió: bizonytalan külpiazi helyzetben vagyunk. Úgy tűnik, hogy Európa és Amerika a konszolidáció irányába halad. Ebben a helyzetben nyitottnak kell maradni, és cselekvőképesnek. A külpiazi helyzetekre gyors reakció szükséges.

HARDY ZSUZSA